

**Національна академія педагогічних наук України
Інститут вищої освіти**

ВИЩА ОСВІТА В ПЛАНІ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Вітренко Ю.М.

кандидат економічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник відділу
забезпечення якості вищої освіти,
Заслужений економіст України.

Київ, 18 серпня 2022 р.

ЗМІСТ

Вступ

1. Аналіз основних нормативно-правових актів та їх проєктів як інституціональної основи напряму «Освіта і наука» розділу «Вища освіта» проєкту Плану відновлення України та проєкту Плану відновлення сфери вищої освіти України.

1.1. Указ Президента України №226/2022 «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни» від 21 квітня 2022.

1.2. План відновлення України, Національна рада з відновлення України, липень 2022, представлений Україною в Лугано, Швейцарія, 4-5 липня 2022,

1.3. Підсумковий документ конференції з питань відновлення України URS 2022 («Декларація Лугано»), Лугано, 4-5 липня 2022, Швейцарія.

1.4. Рішення ЄС про надання Україні статусу кандидата в члени Європейського Союзу.

1.5. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, схвалена розпорядженням КМУ від 23 лютого 2022 року №286-р.

1.6. Національна рада з відновлення України від наслідків війни, проєкт Плану відновлення України, Матеріали робочої групи «Освіта і наука», липень 2022, розділ «Вища освіта» с.145-166.

1.7. Підсумковий документ третьої Всесвітньої конференції з вищої освіти (WYEC 2022) 18-20.05.2022, Барселона, Іспанія, Дорожня карта «Поза межами: нові шляхи переосмислення вищої освіти» ([«Beyond Limits: New Ways to Reinvent Higher Education»](#))

(Зміст продовження)

1.8. Висновки аналізу основних нормативно-правових актів та їх проєктів як інституціональної основи напряму «Освіта і наука» розділу «Вища освіта» проєкту Плану відновлення України та проєкту Плану відновлення сфери вищої освіти України.

2. Аналіз основних показників сфери вищої освіти України в 2005-2020 роках

2.1. Аналіз основних показників мережі та освітньої діяльності ЗВО України в 2005-2020 роках.

2.2. Аналіз основних показників обсягів фінансування сфери вищої освіти України в 2005-2020 роках.

2.3. Основні висновки аналізу основних показників сфери вищої освіти України в 2005-2020 роках.

3. Основні пропозиції до проєкту Плану відновлення України за напрямом «Освіта і наука», розділ «Вища освіта», до проєкту Плану відновлення сфери вищої освіти України та до окремих нормативно-правових актів, положення яких впливають на діяльність сфери вищої освіти.

3.1. Основні пропозиції до проєкту Плану відновлення України за напрямом «Освіта і наука», розділ «Вища освіта».

3.2. Основні пропозиції до проєкту Плану відновлення сфери вищої освіти України.

3.3. Пропозиції щодо внесення змін до окремих нормативно-правових актів, які регулюють діяльність сфери вищої освіти України.

Вступ

Війна, розв'язана росією проти України, внесла і продовжує вносити кардинальні зміни до усіх сфер суспільного життя Української держави, зокрема й до сфери вищої освіти. Участь значної кількості працівників системи вищої освіти України та студентів у складі Збройних Сил України та формувань територіальної оборони у безпосередніх військовий діях, волонтерській діяльності, знищення та суттєві пошкодження великої кількості будівель та матеріально-технічної бази закладів вищої освіти (далі - ЗВО), значні абсолютні та структурні зміни потреби у фахівцях з вищою освітою усіх сфер суспільного життя та галузей економіки України, набуття Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу обумовлюють необхідність обов'язкового врахування у Плані відновлення України за напрямом «Освіта і наука» конкретних заходів щодо відновлення сфери вищої освіти України.

Більше того, на наше переконання, на основі положень і показників загальнодержавного Плану відновлення України за напрямом «Освіта і наука» **слід розробити і затвердити на державному рівні окремий конкретизований План відновлення сфери вищої освіти України.**

Інституційною основою розроблення пропозицій до Плану відновлення України за напрямом «Освіта і наука» та Плану відновлення сфери вищої освіти України мають стати положення:

- **Указу Президента України №226/2022 «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни від 21 квітня 2022;**
- **Плану відновлення України, Національна рада з відновлення України, липень 2022, представлений Україною в Лугано, Швейцарія, 4-5 липня 2022;**
- **Підсумкового документу конференції з питань відновлення України URS 2022 («Декларація Лугано»), Лугано, 4-5 липня 2022, Швейцарія;**
- **Рішення ЄС про надання Україні статусу кандидата в члени Європейського Союзу;**
- **Підсумкового документу третьої Всесвітньої конференції ЮНЕСКО з вищої освіти (WNEC 2022), 18-20 травня 2022 р., Барселона, Іспанія;**
- **Конституції України (ст. 53, 49, 59, 17, 116 п. 7, 116 п. 5, 143, 27, 54, 134, 95);**
- **Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту».**

Методологічною основою розроблення зазначених Плану відновлення України **напряму «Освіта і наука» розділу «Вища освіта»** та Плану відновлення сфери вищої освіти України мають бути положення міжнародних і національних стандартних економічних та соціальних статистичних класифікацій в частині сфери вищої освіти. Так, зокрема, згідно з Статистичною класифікацією видів економічної діяльності в ЄС (Statistical Classification of Economic Activities in The European Community (NACE REV. 2) вища освіта класифікується наступним чином: «Група: 85.4 Вища освіта. Класи: 85.41 Післясередня невища освіта; 85.42 Вища освіта».

Вступ (продовження)

Відповідна національна стандартна статистична Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД) містить наступне: «... 85.4 Вища освіта, класи: 85.41 Профтехосвіта на рівні вищого проф.-тех. навч. закладу; 85.42 Вища освіта».

У статистичній класифікації продукції за видами діяльності в ЄС, версія 2.1. (Statistical Classification of Products by Activity in The European Union, version 2.1) вища освіта класифікована наступним чином: «Група: 85.4 Послуги у сфері вищої освіти, класи: 85.41 Послуги у сфері післясередньої не вищої освіти; 85.42 Послуги у сфері вищої освіти». У національному Державному класифікаторі продукції та послуг ДК 016-2010 (ДКПП) вища освіта представлена так: «... 85.4 Послуги у сфері вищої освіти; 85.41 Послуги у сфері післяшкільної освіти неуніверситетського рівня; 85.42 Послуги у сфері вищої освіти університетського рівня».

Метою Плану відновлення сфери вищої освіти України повинно бути не просте відновлення зазначеної сфери, а створення її такою, в якій ЗВО виробляють і надають високоякісні конкурентоспроможні послуги у сфері вищої освіти та послуги щодо наукового досліджування та експериментального розробляння, ефективність яких відповідає індикаторам провідних світових та європейських університетів.

1. Аналіз основних нормативно-правових актів та їх проєктів як інституціональної основи напряму «Освіта і наука» розділу «Вища освіта» проєкту Плану відновлення України та проєкту Плану відновлення сфери вищої освіти України.

1.1. Головною інституційною основою (головним формальним інститутом) для відновлення сфери вищої освіти України виступає **Указ Президента України №226/2022 «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни» від 21 квітня 2022**. Відповідно до положень зазначеного Указу Національною радою з відновлення України від наслідків війни підготовлено проєкт Плану відновлення України, в якому викладені матеріали робочої групи «Освіта і наука», зокрема матеріали розділу «Вища освіта», що представлені на сторінках 145-166.

1.2. 4 липня 2022 року зазначений проєкт Плану відновлення України був презентований Прем'єр-Міністром України Денисом Шмигалем на Міжнародній конференції в Лугано, Швейцарія. У презентації серед 15 Національних програм названо національні програми 11 «Модернізація соціальної інфраструктури: відбудова зруйнованих соціальних об'єктів (**освіта**, охорона здоров'я, культура та спорт), масштабний запуск програм ДПП в соціальній інфраструктурі, (в синхронізації із системними реформами у відповідних сферах) та 12 «Розвиток системи освіти з фокусом на основні компетентності та інновації: завершення реформи НУШ та опорних шкіл, синхронізація **стандартів університетів з ЄС, розвиток R&D на базі університетів**, розвиток технічної освіти, ІТ освіти, створення наукових парків».

продовження

У розділі «Поглиблений аналіз Національних програм (10/13) наведено проєкт «В. Вища та технічна освіта», де сформульовано наступне:

12.B1. Забезпечення якості університетів – синхронізація з європейськими стандартами якості та регулярні оцінки якості;

12.B2. Інвестування в R&D (співфінансування досліджень на замовлення бізнесу) та think tanks на базі ключових університетів.

12.B3. Оновлення ІТ-програм для ТОП-5 університетів спільно з приватним сектором.

12.B4. Реформа професійно-технічної освіти із залученням приватного сектору, включаючи інтеграцію до ІТ-інноваційних центрів».

Крім того, на слайді «Національна програма # 12: Розвиток освіти, з фокусом на **основні** компетентності та інновації» викладено наступне:

- Проєкт підвищення якості вчителів: реформування **навчання вчителів** (виділено нами), моделі фінансової компенсації, кар'єрного шляху та кар'єрного зростання
- Інтеграція науки та інновацій у навчальний процес

Індикатор: учнів на
школу в середньому по
Україні

220 (поточний стан)

300 (ціль на 2032)

продовження

Вища та технічна освіта

- Гармонізація стандартів з Європою (European Higher Education Area)
- Інвестування в R&D (співфінансування досліджень на замовлення бізнесу) та think tanks на базі ключових університетів
- Розробка оновлених ІТ-програм спільно з бізнесом для ТОП-5 університетів в ІТ
- Реформа технічної освіти: редизайн навчальних програм; **покращення навчання вчителів** (виділено нами), оптимізація мережі, залучення приватного сектору, включаючи інтеграцію до центрів інновацій ІТ

Індикатор

Українських університетів
в ТОП-1000 QS World

University Rankings

6 (поточний стан)

20 (ціль на 2032)

(продовження)

1.3. У Підсумковому документі конференції з питань відновлення України URS 2022 («Декларація Лугано»), Лугано, 4-5 липня 2022, Швейцарія, зазначено, що Декларація є «... **політичним документом, що не має зобов'язуючої сили**» (виділено нами). Цим же політичним документом схвалено керівні принципи відновлення («Принципи Лугано»). Визначено ініційований Україною проєкт Плану відновлення як «... **основний рамковий** (виділено нами), документ, що задає напрямок процесу відновлення та забезпечує участь багатьох зацікавлених сторін та партнерів, із нетерпінням чекаємо участі в його доопрацюванні (виділено нами)».

Крім того, у Декларації також зазначено: «... підтверджуємо, що **чесність, прозорість та підзвітність мають важливе значення для успішного виконання Національного плану відновлення та розвитку, наголошуємо на важливості чесного та прозорого фінансування розвитку, кредитування та запозичення відповідно до міжнародних правил, стандартів та визнаних принципів**» (виділено нами). Окремо сформульовано керівні принципи відновлення України («Принципи Лугано»): Партнерство; Спрямованість на реформи; Прозорість, підзвітність і верховенство права; Демократична участь; Залучення багатьох стейкхолдерів; Гендерна рівність та інклюзія. Кожен із зазначених принципів має певну конкретизацію». Крім того, у Декларації зазначена необхідність «викорінювати корупцію».

(продовження)

1.4. Рішення ЄС про надання Україні статусу кандидата в члени Європейського Союзу.

Зазначене Рішення серед семи важливих реформ, які Україна має здійснити в обов'язковому порядку для набуття статусу члена Європейського Союзу, не містить положень, безпосередньо пов'язаних із сферою вищої освіти України.

Проте, у двох з реформ (антикорупція та узгодження аудіовізуального законодавства з європейським) сфера вищої освіти України має бути залученою для розроблення та здійснення відповідних заходів.

1.5. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, схвалена розпорядженням КМУ від 23 лютого 2022 року №286-р.

Зазначена Стратегія не містить заходів, пов'язаних з відновленням сфери вищої освіти України.

1.6. Національна рада з відновлення України від наслідків війни, проєкт Плану відновлення України, Матеріали робочої групи «Освіта і наука», липень 2022, розділ «Вища освіта» с.145-166.

У проєкті Плану відновлення України у матеріалах робочої групи «Освіта і наука» сфера вищої освіти України представлена як в узагальнених розділах, так і в окремому розділі «Вища освіта»

Серед 10-ти ключових викликів у розділі «Освіта і наука» виокремлено наступні: Інфраструктурні виклики; Виклики кадрового забезпечення; Виклики змісту та контенту; Виклики фінансування. Безпосередньо сфера вищої освіти включена лише до складу виклику «Виклики змісту та контенту» у наступній редакції: «Втрата налагоджених або відсутність партнерських відносин з бізнесом в професійній та вищій освіті»

Серед 20-ти ключових можливостей «Освіта і наука» включено: можливості системи; можливості фінансування; можливості синергії та партнерства. Безпосередньо вища освіта не розглядається.

Серед 32-х ключових обмежень «Освіта і наука» (системні обмеження; фінансові обмеження; кадрові обмеження) вища освіта включена до «Фінансові обмеження» у наступній редакції: «Відсутність залежності базового фінансування наукових установ та ЗВО, рівня оплати праці їх працівників від результатів» та до «Кадрові обмеження» у такій редакції: «Низький рівень підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації (докторів філософії і докторів наук), ...» та «Порушення академічної доброчесності як системне і масове явище».

(продовження 1.6.)

У розділі «Стратегічні кроки для підвищення якості освіти і науки і синхронізації з освітнім та дослідницьким простором Європейського Союзу» підрозділ «Вища освіта» викладено у наступній редакції:

«- Перехід на трирічний бакалаврат + 2-річну магістратуру;

- Корпоратизація і можлива подальша точкова приватизація університетів;
- Створення механізму ендавмент–фондів для закладів освіти;
- Зміна системи управління і надання фінансової автономії;
- Приведення вартості навчання в університеті до реальної, разом із запровадженням безвідсоткового кредитування (запустити кредитування для контрактників потрібно зараз, як реакція на виклик війни);
- Створення найкращого в Європі Військового Університету з викладачами-практиками для підготовки офіцерського складу для всього світу (можливо як розвиток проєкту Президентського університету);
- Perezавентаження роботи з іноземними студентами.

Серед національних ТОП проєктів «Освіта і наука» 2032 проєкти, які б здійснювались у сфері вищої освіти, немає.

Серед національних проєктів за сферами «Освіта і наука» запропоновано здійснити проєкт «Вища освіта» за наступною структурою:

1. Оновлення навчальних лабораторій.
2. Створення належних умов проживання здобувачів освіти у гуртожитках ЗВО.
3. Підвищення енергоефективності навчальних корпусів та гуртожитків ЗВО та ЗФПО.
4. Новий освітній постір – відбудова навчальних корпусів ЗВО та ЗФПО.

У Вступі: «Сприяння розвитку людського потенціалу, науки та інновацій», у відповідних підрозділах щодо сфери фіщої освіти зазначено наступне:

Що було до війни...

....

Державна політика у сфері була спрямована на вирішення низки проблем, серед яких: ... (4) ... системні проблеми з якістю вищої освіти та обмежені можливості випускників ЗВО реалізувати себе на українському ринку праці; ...

Урядом здійснювалася системна трансформація сфери для забезпечення нової якості освіти на всіх рівнях: від дошкільної освіти – до вищої освіти та освіти дорослих.

... У процесі реалізації державної політики у довоєнний період: ... оновлено зміст ПТО і вищої освіти на компетентнісному підході; ...

○ спрощено ліцензування (за рівнями) та запроваджено е-ліцензування; ...

...

Які наслідки та виклики війни? Широкомасштабна агресія російської федерації проти України спричинила низку гострих проблем у сферах освіти, науки та інновацій, серед яких:

- зменшення охоплення здобувачів освіти безперервним навчанням, ...
- вимушене переміщення учасників освітнього процесу ...
- загроза психічному здоров'ю дітей та дорослих унаслідок війни. ...
- пошкодження та руйнування освітньої і наукової інфраструктури.

...

Що плануємо робити у процесі відновлення? ...

...

Вища освіта

- Перехід на 3-річний бакалаврат та 2-річну магістратуру ...
- Об'єднання університетів в потужні регіональні центри вищої освіти ...
- Корпоратизація і можлива подальша точкова приватизація університетів ...
- Створення механізму ендавмент-фондів для закладів освіти ...
- Зміна системи управління і надання фінансової автономії ...
- Встановлення реальної вартості навчання у ЗВО ...
- Створення найкращого в Європі Військового Університету ...
- Perezавантаження роботи з іноземними студентами ...

....

...

У відбудовчий період буде реалізовано такі національні проєкти:

- Електронний освітній паспорт (EDID) – інформація про освітню траєкторію та документи про освіту людини в смартфоні; ... Відображення на порталі ДІЯ всієї інформації про здобувача освіти (досягнення, успішність, історія навчання)
- Єдина база освітніх даних...

...»

Повний перелік завдань, етапів Плану відновлення за напрямом «Вища освіта» викладено відповідно до етапів:

Етап 1: червень 2022 року – кінець 2022 року;

Етап 2: січень 2023 року – грудень 2025 року;

Етап 3: січень 2026 року – грудень 2032 року.

Досягнення кожної цілі передбачає конкретизацію відповідно до етапів. Крім того, кожна ціль містить формулювання ризиків досягнення та формулювання вимірюваного показника досягнення цілі.

Безпосередньо сфера вищої освіти України представлена у проєкті Плану відновлення України в окремому розділі «Вища освіта» на 22 сторінках за такою структурою:

1. Основні проблеми, які необхідно вирішити в рамках Плану відновлення за напрямом «Вища освіта»

2. Цілі, завдання, етапи Плану відновлення за напрямом «Вища освіта» в обраній сфері:

2.1. Цілі спрямовані на вирішення визначеної проблеми:

Повний перелік проблем і цілей, сформульований у проєкті Плану в розділі «Вища освіта» виглядає наступним чином:

Проблема 1. Неефективне використання ресурсів у системах вищої і фахової передвищої освіти.

Ціль 1. Ефективне управління в системі вищої та фахової передвищої освіти.

Проблема 2. Несистемне сприйняття, недовіра до інституційних механізмів забезпечення якості вищої освіти.

Ціль 2. Довіра громадян, держави та бізнесу до освітньої, наукової, інноваційної діяльності закладів вищої освіти.

(продовження 1.6.)

Проблема 3. Низький рівень доступності вищої освіти для певних верств населення.

Ціль 3.1. Забезпечення конкурентоспроможної вищої освіти, яка є доступною для різних верств населення

Ціль 3.2. Забезпечення якісної конкурентоспроможної вищої освіти відповідно до Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в ЄПВО.

Проблема 4. Низький рівень інтеграції вищої освіти в сучасні глобалізаційні процеси

Ціль 4. Інтернаціоналізація вищої освіти України

Проблема 5. Низький рівень привабливості закладів вищої освіти для навчання та академічної кар'єри

Ціль 5. Привабливість закладів вищої освіти для навчання та академічної кар'єри

Проблема 6. Втрати людського потенціалу (викладачі, науковці, потенційні вступники) та руйнування інфраструктури ФПО та ВО України під час воєнного стану

Ціль 7. (так в тексті, можливо, це помилка, має бути ціль 6?) Відновлення потенціалу ФПО та ВО; забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб і мешканців ТОТ у сфері освіти, поновлення діяльності ЗФПО і ЗВО на деокупованій території.

1.7. Підсумковий документ третьої Всесвітньої конференції з вищої освіти (WYEC 2022) 18-20.05.2022, Барселона, Іспанія, Дорожня карта «Поza межами: нові шляхи переосмислення вищої освіти» («[Beyond Limits: New Ways to Reinvent Higher Education](#)»)

У зазначеному підсумковому документі викладені ключові принципи та переходи до переорієнтації вищої освіти у наступному десятилітті та до Лінії горизонту 2050-го року.

Головне гасло документа – переосмислити вищу освіту та усунути всі бар'єри для змін у цій сфері. Помічник Генерального Директора ЮНЕСКО з питань освіти Стефанія Джаніні (Stefania Giannini), представляючи цей документ, зазначила: «Наша відповідна точка полягає в тому, що вища освіта є невід'ємною частиною права на освіту і суспільне благо». (У цьому зв'язку вважаємо за доцільне зазначити, що в Україні право на освіту (зокрема й на здобуття вищої освіти) встановлено на конституційному рівні). На думку Джаніні «Трансформація вимагає зміни мислення, щоб надати перевагу співробітництву над конкуренцією; різноманітності над одноманітністю; гнучкі шляхи над традиційно структурованими; відкритість над більш елітарними точками зору».

(продовження 1.7.)

Дорожня карта розрахована на два часові періоди:

- 1) Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030-го року;
- 2) Лінія горизонту 2050-го року, Ініціатива «Майбутнє освіти» (Futures of Education).

Шість принципів формування майбутнього :

1. Інклюзивність, рівність і різноманітність;
2. Академічна свобода і співучасть;
3. Дослідження та критичне мислення;
4. Чесність, етика;
5. Прихильність до сталого розвитку, соціальна відповідальність;
6. Академічна відмінність (співробітництво а не конкуренція)

1.8. Висновки аналізу основних нормативно-правових актів та їх проєктів як інституціональної основи напряму «Освіта і наука» розділу «Вища освіта» проєкту Плану відновлення України та проєкту Плану відновлення сфери вищої освіти України.

1.8.1. Відповідно до положень Указу Президента України № 226/2022 створено Національну раду з відновлення України від наслідків війни (далі – Рада), як консультативно-дорадчий орган при Президентові України. Серед основних завдань Ради першим визнано «розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України...». Привертає увагу обрання серед можливих інструментів державного управління (візія, концепція, стратегія, план) саме **інструменту план**. Встановлено, що Рада утворюється у складі двох співголів, секретаря та інших членів. Співголовами є Прем'єр-Міністр України та Керівник Офісу Президента України. Посадовий склад затверджує Президент України.

Для належної роботи Ради та підготовки фахових пропозицій створено 24 робочі групи, у тому числі і група «Освіта і наука». До посадового складу Ради включено Міністра освіти і науки України та Голову Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій (за згодою).

Враховуючи викладене, на нашу думку, є достатньо підстав для висновку, що **розроблення Плану відновлення України інституційно передбачено на найвищому державному рівні.**

Підготовка фахових пропозицій щодо відновлення сфери вищої освіти України покладена на членів робочої групи «Освіта і наука». Склад робочої групи затверджується Радою за пропозицією її співголови.

(продовження 1.8.)

До складу робочої групи можуть входити як члени Ради, так і інші представники, зокрема представники «... установ і організацій, провідних вітчизняних та іноземних фахівців, експертів у відповідних сферах». Станом на серпень офіційну інформацію щодо складу робочої групи «Освіта і наука» та участі в її роботі представників ІВО НАПН України не вдалося знайти.

Вважаємо необхідним також зазначити, що положення Указу Президента України № 226/2022 не передбачають механізму інституціоналізації Плану відновлення України. (відповідний Закон України, Указ Президента України, Постанова Кабінету Міністрів) , його місця серед інших нормативно-правових актів, взаємозв'язку з Бюджетним кодексом України, Господарським кодексом України, Податковим кодексом України, Законів України «Про Державний бюджет на рік», «Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб», «Про державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів у 20...», «Про публічні закупівлі», законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту»

(продовження 1.8.)

1.8.2. Аналіз матеріалів робочої групи «Освіта і наука» проєкту Плану відновлення України як у цілому, так і безпосередньо розділу «Вища освіта», дає достатньо підстав для висновку, що сфера вищої освіти України представлена в проєкті Плану відновлення України побіжно.

Так, серед 19-ти ключових викликів для освіти і науки в цілому сфера вищої освіти включена лише до одного з них - «Виклики змісту та контенту»; серед 20-ти ключових можливостей сфера вищої освіти взагалі не розглядається; серед 32-х ключових обмежень сфера вищої освіти розглядається лише у 2. Серед національних ТОП проєктів «Освіта і наука 2032» проєкти, які б здійснювалися у сфері вищої освіти, відсутні.

Важко погодитись із запропонованими формулюваннями та пріоритетністю основних проблем, які «... необхідно вирішити в рамках Плану відновлення за напрямом «Вища освіта». Так, проблема 1 сформульована наступним чином: «Неефективне використання ресурсів у системах вищої і фахової передвищої освіти»; проблема 2 «Несистемне сприйняття, недовіра до інституційних механізмів забезпечення якості вищої освіти»; проблема 3 «Низький рівень доступності вищої освіти для певних верств населення» (??).

Потребують перегляду і суттєвого редакційного доопрацювання запропоновані «Стратегічні кроки для підвищення якості освіти і науки і синхронізація з освітнім та дослідницьким простором Європейського Союзу», викладені у підрозділі «Вища освіта» у наступній редакції:

(продовження 1.8.2.)

- «- Перехід на трирічний бакалаврат + 2-річну магістратуру;
- Корпоратизація і можлива подальша точкова приватизація університетів;
- Створення механізму ендавмент–фондів для закладів освіти;
- Зміна системи управління і надання фінансової автономії;
- Приведення вартості навчання в університеті до реальної, разом із запровадженням безвідсоткового кредитування (запустити кредитування для контрактників потрібно зараз, як реакція на виклик війни);
- Створення найкращого в Європі Військового Університету з викладачами-практиками для підготовки офіцерського складу для всього світу (можливо як розвиток проєкту Президентського університету);
- Perezавентаження роботи з іноземними студентами.

На наше переконання, формулювання основних проблем, цілей, завдань, етапів Плану відновлення України за напрямом «Вища освіта» та їх пріоритетність, також потребують суттєвого перегляду.

(продовження 1.8.)

1.8.3. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, схвалена розпорядженням КМУ від 23 лютого 2022 року №286-р., на наше переконання, не повинна розглядатися одним із нормативно-правових актів у якості інституціональної основи розроблення проєкту Плану відновлення сфери вищої освіти України через наступні причини:

- Стратегія розроблялась та прийнята до виконання за 1 день до початку війни з росією і розвиток сфери вищої освіти України передбачався в кардинально інших умовах;
- Стратегія і План за визначенням є різними інструментами управління;
- Зазначена Стратегія є нормативно-правовим актом, який не враховує концептуальні та методологічні підходи Плану відновлення України, його цілі, основні принципи, пріоритети, конкретні показники національних програм (зокрема, програми 11 «Модернізація соціальної інфраструктури: відбудова зруйнованих соціальних об'єктів (освіта,...) та програми 12 «Розвиток системи освіти...»).

(продовження 1.8.)

Разом з тим, певні положення Стратегії можуть бути враховані при підготовці пропозицій до проекту Плану відновлення України за напрямом «Освіта і наука», розділ «Вища освіта» та окремого проекту Плану відновлення сфери вищої освіти України.

Методологічною основою розроблення зазначених Плану відновлення України в розділі «Вища освіта» та Плану відновлення сфери вищої освіти України мають бути положення міжнародних і національних стандартних економічних та соціальних статистичних класифікацій в частині сфери вищої освіти. Зокрема, Статистична класифікація видів економічної діяльності в ЄС (Statistical Classification of Economic Activities in The European Community (NACE REV. 2) де вища освіта класифікується наступним чином: «Група: 85.4 Вища освіта. Класи: 85.41 Післясередня невища освіта; 85.42 Вища освіта». Стандартна статистична Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД) яка містить наступне: «... 85.4 Вища освіта, класи: 85.41 Профтехосвіта на рівні вищого проф.-тех. навч. закладу; 85.42 Вища освіта».

Статистична класифікація продукції за видами діяльності в ЄС, версія 2.1. (Statistical Classification of Products by Activity in The European Union, version 2.1) у якій вища освіта класифікована: «Група: 85.4 Послуги у сфері вищої освіти, класи: 85.41 Послуги у сфері післясередньої не вищої освіти; 85.42 Послуги у сфері вищої освіти». У національному Державному класифікаторі продукції та послуг ДК 016-2010 (ДКПП) вища освіта представлено: «... 85.4 Послуги у сфері вищої освіти; 85.41 Послуги у сфері післяшкільної освіти неуніверситетського рівня; 85.42 Послуги у сфері вищої освіти університетського рівня».

Аналіз основних показників сфери вищої освіти України в 2005-2020 роках

2.1. Аналіз основних показників мережі та освітньої діяльності ЗВО України в 2005-2020 роках.

Основні показники мережі та освітньої діяльності ЗВО України в 2005-2020 роках
Табл.1

2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
2.1.1. Заклади вищої освіти, одиниць, усього:														
951	920	904	881	861	854	846	823	803	664	659	657	661	652	619
у тому числі:														
Коледжі, технікуми, училища														
606	570	553	528	511	505	501	489	478	387	371	370	372	370	338
Університети, академії, інститути														
345	350	351	353	350	349	345	334	325	277	288	287	289	282	281
2.1.2. Чисельність студентів тис. осіб, усього:														
2709,1	2786,6	2813,8	2763,8	2599,4	2491,3	2311,6	2170,1	2052,7	1689,3	1605,3	1586,7	1538,6	1522,2	1439,7
у тому числі:														
Коледжі, технікуми, училища														
505,3	468,0	441,3	399,3	354,2	361,5	356,8	345,2	329,0	251,3	230,1	217,3	208,6	199,9	173,6
Університети, академії, інститути														
2203,8	2318,6	2372,5	2364,5	2245,2	2129,8	1954,8	1824,9	1723,7	1438,0	1375,2	1369,4	1330,0	1322,3	1266,1
2.1.3. Чисельність студентів в середньому на один ЗВО, осіб														
у тому числі:														
Коледжі, технікуми, училища														
834	821	798	756	693	716	712	706	688	649	620	587	560	540	514
Університети, академії, інститути														
6388	6625	6759	6698	6415	6103	5666	5464	5307	5191	4775	4771	4602	4689	4506
2.1.4. Прийом студентів тис. осіб, усього														
672,2	658,9	633,7	639,6	463,9	521,1	419,6	441,1	441,9	361,1	323,1	313,8	323,5	310,3	297,7
у тому числі:														
Коледжі, технікуми, училища														
169,2	151,2	142,5	114,4	99,4	129,1	105,1	99,8	93,9	69,5	63,2	60,6	59,1	53,5	47,1
Університети, академії, інститути														
503,0	507,7	491,2	425,2	370,5	392,0	314,5	341,3	348,0	291,6	259,9	253,2	264,4	256,8	250,0

2.1.5. Випуск фахівців тис. осіб, усього														
515,1	551,5	602,7	623,3	642,1	654,7	626,5	612,9	576,3	484,5	447,4	386,7	421,1	412,9	383,9
у тому числі:														
Коледжі, технікуми, училища														
142,7	137,9	134,3	118,1	114,8	111,0	96,7	92,2	91,2	79,1	73,4	68,1	61,2	55,5	50,3
Університети, академії, інститути														
372,4	413,6	468,4	505,2	527,3	543,7	529,8	520,7	485,1	405,4	374,0	318,7	359,9	357,4	33,6
2.1.6. Чисельність педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників, осіб														
Коледжі, технікуми, училища														
45475	43513	41446	38919	37540	37199	37088	36485	36254	30593	28664	27776	26954	25943	23450
Університети, академії, інститути														
146682	153374	159086	160343	163756	163632	160805	158906	158521	137993	134231	131953	129383	127034	133459
2.1.7. Кількість студентів на одного педагогічного, науково-педагогічного та наукового працівника, осіб														
Коледжі, технікуми, училища														
11	11	11	10	9	10	10	9	9	8	8	8	8	8	7
Університети, академії, інститути														
15	15	15	15	14	13	12	11	11	10	10	10	10	10	9

Показники Табл.1 сформовано за даними інформаційно-аналітичного збірника «Освіта в незалежній Україні: розвиток та конкурентоспроможність» МОН України, Інститут освітньої аналітики, Київ 2021

(продовження опис до табл. 2.1.)

Наведені вище статистичні дані вищої освіти України в 2005-2020 рр. (з року приєднання України до Болонського процесу) свідчать про наступні зміни:

Кількість ЗВО зменшилась із 951 од. до 619 од., або 332 од. (зменшення на 35%), з них:

коледжі, технікуми, училища: з 606 од. до 338 од., або на 268 од.; (зменшення на 44,2 %);

університети, академії, інститути: з 345 од. до 281 од., або на 64 од.; (зменшення на 18,6 %).

Чисельність студентів зменшилась з 2 млн 709,1 тис. осіб до 1 млн 439,7 тис. осіб, або на 1 млн 269,4 тис. осіб (зменшення майже у 2 рази) з них:

коледжі, технікуми, училища: з 505,3 тис. осіб до 173,6 тис. осіб, або на 331,7 тис. осіб (зменшення у 2,9 рази);

університети, академії, інститути: з 2 млн 203,8 тис. осіб до 1 млн 266,1 тис. осіб, або на 937,7 тис. осіб. (зменшення у 1,7 рази).

Чисельність студентів в середньому на один ЗВО, осіб зменшилася:

коледжі, технікуми, училища: з 834 осіб. до 514 осіб, або на 320 осіб (зменшення на 38,4 %);

університети, академії, інститути: з 6388 осіб до 4506 осіб, або на 1882 особи (зменшення на 29,7 %).

Прийом студентів зменшився з 672,2 тис. осіб до 297,7 тис. осіб або на 374,5 тис. осіб (зменшення у 2,2 рази)

(продовження опис до табл. 2.1.)

з них: коледжі, технікуми, училища: з 169,2 тис. осіб. до 47,1 тис. осіб, або на 122,1 тис. осіб (зменшення в 3,6 рази);

університети, академії, інститути: з 503,0 тис. осіб до 250,0 тис. осіб, або на 253,0 тис. осіб (зменшення в 2 рази).

Випуск фахівців із ЗВО зменшився з 515, 1тис. осіб до 383,9 тис. осіб або на 131,2 тис. осіб (зменшення на 25%) з них:

коледжі, технікуми, училища: з 142,7 тис. осіб до 50,3 тис. осіб, або на 92,4 тис. осіб (зменшення у 2,8 рази);

університети, академії, інститути: з 372,4 тис. осіб до 333,6 тис. осіб, або на 38,8 тис. осіб (зменшення на 10,4 %).

Чисельність педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників зменшилася:

коледжі, технікуми, училища: з 45475 осіб до 22071 осіб, або на 23404 осіб (зменшення у 2 рази);

університети, академії, інститути: з 146682 осіб до 135216 осіб, або на 11466 осіб (зменшення на 8 %).

Кількість студентів на одного педагогічного, науково-педагогічного та наукового працівника зменшилась:

коледжі, технікуми, училища: з 11 осіб до 7 осіб, або на 4 особи (зменшення на 36,4 %);

університети, академії, інститути: з 15 осіб до 9 осіб, або на 6 осіб (зменшення на 40 %).

2.2. Аналіз основних показників обсягів фінансування сфери вищої освіти України в 2005-2020 роках.

Основні показники обсягів фінансування сфери вищої освіти України в 2005-2020 роках

Табл. 2

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Державне фінансування вищої освіти за рахунок коштів зведеного бюджету України, млн																
7934,1	9935,7	12827,8	18552,9	20966,3	24998,4	26619,6	29335,9	30003,0	28343,8	30981,8	35233,6	38838,0	44244,0	51358,2	53404,2	65465,7
у тому числі:																
за рахунок коштів державного бюджету:																
7341,2	9159,6	11789,8	17002,2	19126,0	22755,8	24205,5	26430,9	27036,0	25528,2	27952,2	31876,8	34617	36690	43035,9	44499,1	54568,4
у відсотках :																
92,5	92,2	91,9	91,6	91,2	91,0	90,9	90,1	90,1	90,1	90,2	90,5	89,1	82,9	83,8	83,3	83,4
за рахунок коштів місцевих бюджетів:																
592,9	776,1	1038,0	1550,8	1840,3	2242,7	2414,2	2905,0	2967,2	2815,5	3029,6	3356,8	4221,5	7554,0	8322,0	8905,1	10897,3
у відсотках :																
7,5	7,8	8,1	8,4	8,8	9,0	9,1	9,9	9,9	9,9	9,8	9,5	10,9	17,1	16,2	16,7	16,6
частка державного фінансування вищої освіти у видатках зведеного бюджету України на освіту, відс.																
29,6	29,4	28,9	30,4	31,4	31,3	30,9	28,9	28,4	28,3	27,2	27,2	21,9	21,1	21,5	21,1	21,2
у тому числі:																
за рахунок коштів державного бюджету:																
27,4	27,1	26,6	27,9	28,6	28,5	28,1	26,0	25,6	25,5	24,5	24,6	19,5	17,5	18,0	17,6	17,7
за рахунок коштів місцевих бюджетів:																
2,2	2,3	2,3	2,5	2,8	2,8	2,8	2,9	2,8	2,8	2,7	2,6	2,4	3,6	3,5	3,5	3,5

Показники Табл. 2 сформовано за даними Інформаційно-аналітичного збірника «Освіта в незалежній Україні: розвиток та конкурентоспроможність», МОН України, Інститут освітньої аналітики, Київ 2021.)

(опис до табл. 2.2.)

Обсяги державного фінансування вищої освіти в Україні в 2005-2021 рр. (тобто, за останні 17 років) зросли з 7,9 млрд. грн. у 2005 році до 65 млрд. 465 млн. 70 тис. грн. (або до 65,5 млрд. грн.), або у 8,3 рази., при цьому за рахунок коштів державного бюджету у 7,4 рази, а за рахунок коштів місцевих бюджетів – у 18,4 рази.

Частка державного фінансування вищої освіти у видатках зведеного бюджету України на освіту зменшилась з 29,6 % до 21,2 %, або на 8,4 відсоткових пунктів, у тому числі зменшення за рахунок коштів державного бюджету відбулося з 27,4 % до 17,7 % або на 9,7 відсоткових пунктів, а за рахунок коштів місцевих бюджетів відбулося зростання з 2,2 відсоткових пунктів до 3,5 відсоткових пунктів, або на 1,3 відсоткових пунктів.

Вважаємо, що зазначені вище зміни у державному фінансуванні вищої освіти України відбулися в наслідок процесів децентралізації державного управління та впровадження у сфері освіти України у першочерговому порядку програми «Нова українська школа» (НУШ).

За нашими попередніми прогностичними оцінками у післявоєнному відновленні сфери вищої освіти України виявлені нами тренди збережуться і навіть посиляться.

Прикро, але нам не вдалося на даний час отримати верифіковану статистичну інформацію про обсяги фінансування здобуття вищої освіти в ЗВО України за рахунок небюджетних джерел, перш за все, коштів домогосподарств, та іноземних громадян. Проте є значні підстави для висновку, що у післявоєнному періоді їх обсяги зменшаться в рази.

2.3. Основні висновки аналізу основних показників сфери вищої освіти України в 2005-2020 роках.

2.3.1. Аналіз динаміки чисельності студентів у ЗВО України 2005-2020 роках, чисельності учнів у розрізі класів ЗСО у 2020 році, чисельності учнів ЗСО, що виїхали 2022 році за межі України, дає достатньо підстав для прогнозу, що динаміка чисельності студентів у 2022-2032 роках продовжить зменшення розрахунково у 1,5 – 2,0 рази до 2032 року

2.3.2 В умовах зменшення кількості ЗВО України на рівні темпів 2005-2020 років (35 % за 15 років) чисельність студентів у середньому на один ЗВО може скласти у 2032 р: у коледжах, технікумах, училищах – 380-400 студентів; в університетах, академіях, інститутах – 3380-3400 студентів. Прогнозоване зменшення кількості студентів у середньому на один ЗВО об'єктивно обумовить зниження якості послуг у сфері вищої освіти, ефективності освітньої та наукової діяльності, економічної ефективності виробництва і надання послуг у сфері вищої освіти та послуг щодо наукового дослідження та експериментального розробляння і, в кінцевому рахунку, до неефективного використання коштів державного та регіональних бюджетів.

2.3.3. Вважаємо, що збільшення обсягів державного фінансування сфери вищої освіти України в умовах відновлення від наслідків війни з росією у порівнянні з довоєнним періодом не реальне.

3. Основні пропозиції до проєкту Плану відновлення України до напрямку «Освіта і наука» розділу «Вища освіта», до проєкту Плану відновлення сфери вищої освіти України та до окремих нормативно-правових актів, які регулюють діяльність сфери вищої освіти.

3.1. Основні пропозиції до проєкту Плану відновлення України в цілому й до напрямку «Освіта і наука» розділу «Вища освіта» зокрема.

3.1.1. Інституційно формалізувати місце Плану відновлення України серед інших державних інститутів (відповідний Закон України, Указ Президента України, Постанова Кабінету Міністрів), його місце серед інших нормативно-правових актів, взаємозв'язку з Бюджетним кодексом України, Господарським кодексом України, Податковим кодексом України, Законів України «Про Державний бюджет на рік», «Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб», «Про державне замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів у 20...», «Про публічні закупівлі», законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту» та ін. На наш погляд, оптимальним шляхом інституціоналізації Плану відновлення України може бути прийняття у встановленому законом порядку окремої Загальнодержавної цільової програми «План відновлення України».

3.1.2. Основні проблеми та цілі сфери вищої освіти України, які мають бути включеними до Плану відновлення України до напрямку «Освіта і наука» розділу «Вища освіта», пропонуємо викласти у наступній редакції:

(продовження 3.1.2.)

Проблема 1. Невідповідність мережі ЗВО України післявоєнним потребам України та її регіонів з урахуванням наслідків війни з росією, змін у чисельності населення, релокації підприємств і бізнесів різних сфер економіки.

Ціль 1 Приведення мережі ЗВО у відповідність до післявоєнних потреб України та її регіонів з урахуванням наслідків війни з росією, змін у чисельності населення, релокації підприємств і бізнесів різних сфер економіки.

Проблема 2 Невідповідність обсягів підготовки фахівців з вищою освітою у ЗВО України сучасним та післявоєнним потребам України, її регіонів з урахуванням наслідків війни з росією, змін у чисельності населення, релокації підприємств і бізнесів різних сфер економіки, розширення можливостей у громадян України здобувати вищу освіту у ЗВО Європейського Союзу, Великобританії, США, Канади та інших країнах світу.

Ціль 2 Підготовка фахівців з вищою освітою у ЗВО України в обсягах, які відповідатимуть післявоєнним потребам України та її регіонів з урахуванням наслідків війни з росією, змін у чисельності населення, релокації підприємств і бізнесів різних сфер економіки, розширення можливостей у громадян України здобувати вищу освіту в ЗВО Європейського Союзу, Великобританії, США, Канади й інших країнах світу.

(продовження 3.1.2.)

Проблема 3. Низька якість послуг у сфері вищої освіти України

Ціль 3 Поліпшення показників якості вироблених і наданих послуг у сфері вищої освіти України до середніх відповідних показників Європейського простору вищої освіти

Проблема 4. Низька ефективність освітньої діяльності у ЗВО України

Ціль 4 Поліпшення показників ефективності освітньої діяльності у ЗВО України до середніх відповідних показників Європейського простору вищої освіти.

Проблема 5. Незначні обсяги виробництва послуг щодо наукового досліджування та експериментального розробляння, які здійснюються у ЗВО України

Ціль 5. Збільшення обсягів виробництва послуг щодо наукового досліджування та експериментального розробляння, які здійснюються у ЗВО України, до середніх відповідних показників Європейського простору вищої освіти.

Проблема 6. Суттєве зменшення кількості іноземних громадян - здобувачів вищої освіти у ЗВО України

Ціль 6. Розширення інституційних можливостей для здобуття вищої освіти іноземними громадянами у ЗВО України, шляхом внесення відповідних змін до номативно-правових актів України.

(продовження 3.1.2.)

Проблема 7. Суттєве зменшення кількості українських здобувачів вищої освіти у ЗВО України з оплатою послуг у сфері вищої освіти України за рахунок коштів домогосподарств

Ціль 7. Розширення інституційних можливостей для здобуття вищої освіти у ЗВО України з оплатою послуг у сфері вищої освіти України за рахунок коштів домогосподарств, зокрема банківських кредитів, шляхом внесення відповідних змін до діючих нормативно-правових актів.

Проблема 8. Наявність корупційних явищ у сфері вищої освіти України

Ціль 8. Подолання корупційних явищ у сфері вищої освіти України перш за все, шляхом внесення відповідних змін до діючих нормативно-правових актів та прийняття окремого Закону України «Про публічні закупівлі послуг у сфері вищої освіти України».

Проблема 9. Обмеженість верифікованої статистичної інформації щодо діяльності сфери вищої освіти України як однієї з основ для прийняття обґрунтованих заходів щодо поліпшення показників ефективності діяльності ЗВО

Ціль 9. Приведення верифікованої статистичної інформації щодо діяльності сфери вищої освіти України як однієї з основ для прийняття обґрунтованих заходів щодо поліпшення показників ефективності діяльності ЗВО відповідно до вимог Європейського простору вищої освіти.

3.1.3. Основними пріоритетами при визначенні обсягів підготовки фахівців з вищою освітою в ЗВО України з оплатою виробництва і надання послуг у сфері вищої освіти за рахунок державного та регіональних бюджетів України, які мають бути враховані при формуванні Плану відновлення України за напрямом «Освіта і наука» та Плану відновлення сфери вищої освіти України, визнати:

1. *Для Збройних сил України;*
2. *Для підготовки поліцейських, національних гвардійців, рятувальників, прикордонників (ЗВО системи МВС);*
3. *Для підприємств військово-промислового комплексу (ВПК) України;*
4. *Для аграрно-промислового комплексу (АПК) України;*
5. *Для сфери освіти України з метою забезпечення громадянам України конституційного права на безоплатну освіту у державних і комунальних навчальних закладах (у державних і комунальних ЗВО - на конкурсній основі);*
6. *Для сфери охорони здоров'я України з метою забезпечення громадянам України конституційного права на безоплатну медичну допомогу у державних і комунальних закладах охорони здоров'я.*

3.1.4. Визнати за доцільне на основі положень і показників «Плану відновлення України» розробити та затвердити в установленому порядку окремий «План відновлення сфери вищої освіти України»

3.1.5. Розпорядження КМУ від 23 лютого 2022 року №286-р, яким затверджена «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки», вважати таким, що втратило чинність.

3.2. Основні пропозиції до проєкту Плану відновлення сфери вищої освіти України

3.2.1. План відновлення сфери вищої освіти України має розроблятися на концептуальних, методологічних та інституційних засадах положень та показників Плану відновлення України, зокрема, його складової частини, підготовленої робочою групою «Освіта і наука», розділу «Вища освіта» після його затвердження, положень Конституції України (ст. 53, 49, 59, 17, 116 п. 7, 116 п. 5, 143, 27, 54, 134, 95), Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту» з урахуванням необхідності розв'язання нагальних проблем у сфері вищої освіти.

3.2.2. Головним об'єктом і основою планування відновлення сфери вищої освіти України має бути прогнозована чисельність здобувачів вищої освіти України у ЗВО України у 2023-2032 рр. Базою планування чисельності здобувачів вищої освіти у ЗВО України в зазначеному періоді має бути чисельність учнів у ЗСО України у розрізі класів у 2022 році станом на 15 вересня. Прогнозні значення чисельності прийомів здобувачів вищої освіти до ЗВО України мають розраховуватися на основі показників чисельності випускників ЗСО з урахуванням аналогічних показників Європейського простору вищої освіти.

3.2.3. Прогнозні показники прийомів здобувачів вищої освіти до ЗВО України слід розраховувати відповідно до інституційно встановлених пріоритетів при визначенні обсягів підготовки фахівців з вищою освітою в ЗВО України з оплатою виробництва і надання послуг у сфері вищої освіти за рахунок державного та регіональних бюджетів України у розрізі груп 85.41 Послуги у сфері післяшкільної освіти неуніверситетського рівня та 85.42 Послуги у сфері вищої освіти університетського

(3.2.3. продовження)

рівня у розрізі спеціальностей (спеціалізацій).

3.2.4. Показники приведення мережі ЗВО України у відповідність післявоєнним потребам України та її регіонів з урахуванням наслідків війни з росією, змін у чисельності населення, релокації підприємств і бізнесів різних сфер економіки та з метою створення умов для підвищення показників якості та ефективності освітньої діяльності мають формуватись з урахуванням інституційно встановлених наступних мінімальних показників чисельності здобувачів вищої освіти станом на 15 жовтня кожного календарного року, зокрема:

Національний університет – не менше 20-ти тис. здобувачів вищої освіти;

Університет – не менше 15-ти тис. здобувачів вищої освіти;

Національна академія – не менше 12-ти тис. здобувачів вищої освіти;

Академія – не менше 10-ти тис. здобувачів вищої освіти;

Національний інститут – не менше 8-ми тис. здобувачів вищої освіти;

Національний коледж – не менше 7-ми тис. здобувачів вищої освіти;

Коледж – не менше 4-х тис. здобувачів вищої освіти;

Національний технікум – не менше 6-ти тис. здобувачів вищої освіти;

Технікум – не менше 5-ти тис. здобувачів вищої освіти;

Національне училище – не менше 4-х тис. здобувачів вищої освіти;

Училище – не менше 3-х тис. здобувачів вищої освіти.

3.2.5. Здійснити переоформлення ліцензій на провадження освітньої діяльності усіх реорганізованих ЗВО України за участі представників Європейського простору вищої освіти.

3.2.6. Перехід на здобуття вищої у ЗВО України на 3-річний бакалаврат та 2-річну магістратуру.

3.2.7. Впровадження у сферу вищої освіти України Нової моделі економічної діяльності у сфері вищої освіти України (НМЕДВО), розробленої в Інституті вищої освіти НАПН України.

3.2.8. З метою впровадження у сферу вищої освіти України положень корпоратизації та розширення фінансової автономії ЗВО передбачити у відповідних нормативно-правових актах можливість ЗВО здійснювати економічну діяльність за визначенням юридичного власника (засновника) ЗВО в одній із таких організаційно-правових форм (статусів):

- нефінансова корпорація сектору нефінансових корпорацій;
- некомерційна організація (НКО) з ринковим виробництвом сектору нефінансових корпорацій;
- бюджетна організація сектору державного управління (перш за все військові ЗВО);
- некомерційна організація (НКО) з ринковим виробництвом сектору державного управління;
- некомерційна організація (НКО) з неринковим виробництвом сектору державного управління;
- некомерційна організація (НКО) з неринковим виробництвом, яка контролюється державою сектору державного управління;
- некомерційна організація (НКО) з неринковим виробництвом, які обслуговують домашні господарства сектору некомерційних організацій (НКО);
- некомерційна організація (НКО) з ринковим виробництвом, які обслуговують домашні господарства сектору некомерційних організацій (НКО).

3.2.9. Міністерству освіти і науки України, Державній службі статистики України, Міністерству цифрової трансформації України, Міністерству соціальної політики України, Міністерство фінансів України, Мінекономіки, Мінохорони здоров'я України, іншим ЦОВВ, які мають у своєму підпорядкуванні ЗВО створити верифіковану статистичну інформацію щодо діяльності сфери вищої освіти України як однієї з основ для прийняття обґрунтованих заходів щодо поліпшення показників ефективності діяльності ЗВО.

3.3. Пропозиції щодо внесення змін до окремих нормативно-правових актів, які регулюють діяльність сфери вищої освіти України.

3.3.1. Підготувати проєкт нового закону України «Про замовлення держави, регіону, корпорації, домогосподарства на виробництво і надання послуг у сфері вищої освіти (на підготовку фахівців з вищою освітою) в післявоєнному відновленні та розвитку України».

3.3.2. Підготувати проєкт Закону України «Про особливості здійснення процедур закупівлі послуг з підготовки фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів (післядипломна освіта) за державним замовленням», як це встановлено Законом України «Про публічні закупівлі» (редакція від 15.08.2020, ст.3, частина 8 п.1). На наше переконання, здійснення закупівель зазначених вище послуг згідно принципів публічних закупівель ст. 5 цього Закону *(1) добросовісна конкуренція серед учасників; 2) максимальна економія, ефективність та пропорційність; 3) відкритість та прозорість на всіх стадіях закупівель; 4) недискримінація учасників та рівне ставлення до них; 5) об'єктивне та неупереджене визначення переможця процедури закупівлі/спрощеної закупівлі; 6) запобігання корупційним діям і зловживанням)* дозволить забезпечити створення конкурентного середовища щодо закупівель послуг у сфері вищої освіти, запобігання проявам корупції у цій сфері.

3.3.3. З метою впровадження у діяльність ЗВО України елементів корпоратизації механізму інституційної автономії внести зміни до Закону України «Про вищу освіту» щодо унормування можливості ЗВО здійснювати економічну діяльність за визначенням юридичного власника (засновника) ЗВО в одній із таких організаційно-правових форм (статусів):

- нефінансова корпорація сектору нефінансових корпорацій;
- некомерційна організація (НКО) з ринковим виробництвом сектору нефінансових корпорацій;
- бюджетна організація сектору державного управління (перш за все військові ЗВО); некомерційна організація (НКО) з ринковим виробництвом сектору державного управління;
- некомерційна організація (НКО) з неринковим виробництвом сектору державного управління;
- некомерційна організація (НКО) з неринковим виробництвом, яка контролюється державою сектору державного управління;
- некомерційна організація (НКО) з неринковим виробництвом, які обслуговують домашні господарства сектору некомерційних організацій (НКО);
- некомерційна організація (НКО) з ринковим виробництвом, які обслуговують домашні господарства сектору некомерційних організацій (НКО).

Перебування ЗВО у відповідному статусі юридичної особи та належність до відповідного інституціонального сектору економіки стане однією із основ для формування конкретних механізмів корпоративного управління діяльністю ЗВО, інструментів державного фінансування та регулювання меж його інституційної (зокрема, фінансової) автономії та корпоратизації.

(продовження 3.3.)

3.3.4. Підготувати пропозиції Кабінету Міністрів України про визнання такою, що втратила чинність Формула розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту між закладами вищої освіти, затвердженої Постановою КМУ №1146 «Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності» від 24 грудня 2019 року та запропонувати нову Формулу розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту між закладами вищої освіти, в основі якої повинно бути не **розподіл** видатків державного бюджету, а розрахунок обсягу видатків на вироблення і надання послуг відповідно до Державного класифікатора [продукції та послуг ДК 016-2010](#)

Пропонується наступна формула:

$\Phi zi = S (\Phi 1i + \Phi 2i + \dots \Phi ni)$, де:

Φzi - формула розрахунку обсягу видатків державного бюджету на забезпечення усіх видів економічної діяльності ЗВО в і-тому календарному році;

$\Phi 1i$ - формула розрахунку обсягу видатків державного бюджету на виробництво і надання послуг у сфері вищої освіти в і-тому календарному році;

$\Phi 2i$ - формула розрахунку обсягу видатків державного бюджету на виробництво і надання послуг щодо наукового досліджування та експериментального розробляння (72. Послуги щодо наукового досліджування та експериментального розробляння в і-тому календарному році;

Φni - формула розрахунку обсягу видатків державного бюджету на виробництво і надання послуг інших другорядних видів економічної діяльності ЗВО в і-тому календарному році (зокрема, 58. Послуги видавничі; 55.1. Послуги готелів і

(продовження 3.3.4.)

подібних засобів тимчасового розміщення; 88.9 Послуги щодо соціальної допомоги без забезпечення проживання, інші, н.в.і.у; 93. Послуги у сфері спорту та послуги щодо організації розваг і відпочинку).

3.3.5. Розробити систему результативних показників конкретних бюджетних програм ЗВО, як це встановлено Законом України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо запровадження середньострокового бюджетного планування» (прийняття 06.12.2018 р., І, п.13, пп. 3) *«Результативні показники бюджетної програми використовуються для оцінки ефективності бюджетної програми за напрямками використання бюджетних коштів і включають кількісні та якісні показники, які визначають результат виконання бюджетної програми, характеризують хід її реалізації, ступінь досягнення цілей державної політики у відповідній сфері діяльності, формування та/або реалізацію якої забезпечує головний розпорядник бюджетних коштів, досягнення мети бюджетної програми, виконання завдань бюджетної програми, висвітлюють обсяг і якість надання публічних послуг. Перелік результативних показників щодо кожної бюджетної програми розробляється головними розпорядниками бюджетних коштів згідно з нормативно-правовим актом Міністерства фінансів України.*

Результативні показники бюджетної програми мають підтверджуватися офіційною державною статистичною, фінансовою та іншою звітністю, даними бухгалтерського, статистичного та внутрішньогосподарського (управлінського) обліку», та затвердити зазначену систему Наказом МОН України в установленому порядку.

(продовження 3.3.)

3.3.6. Підготувати проєкт нормативно-правового акту щодо впровадження Нової моделі економічної діяльності у сфері вищої освіти України (НМЕДВО) - URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/mon_Ek_vidnosyny_VO-Ukrainy_Modernizac_IVO-2017-179p_avtors-kolektiv.pdf

3.3.7. Міністерству економічного розвитку і торгівлі України переглянути Цілі Сталого Розвитку: Україна з урахуванням наслідків COVID-19 та **війни з росією**, зокрема ціль 4 Якісна освіта.

3.3.8. Включити до складу робочої групи напряму «Освіта і наука» розділу «Вища освіта» науковців ІВО НАПН України.

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ